

Datum 15. 3. 2022

PŘEDBĚŽNÉ OPATŘENÍ MEZINÁRODNÍHO SOUDNÍHO DVORA V RÁMCI RUSKO- UKRAJINSKÉHO KONFLIKTU

Předložený text je analytickým materiálem, popisujícím politicko-bezpečnostní souvislosti vývoje válečného konfliktu na Ukrajině. Názory, závěry, hodnocení a případná doporučení, zde vyjádřená a předpokládaná, jsou výhradními názory autora a nepředstavují postoje či stanoviska Ministerstva obrany nebo jiné vládní agentury ČR. Podklady pro analýzu vychází z veřejně dostupných zdrojů, některé informace týkající se přímo situace na Ukrajině nebo v Ruské federaci nelze ověřit z nezávislých a důvěryhodných zdrojů a není možné zajistit jejich pravdivost, úplnost a objektivitu.

Ruský prezident Vladimir Putin zásadně porušil pravidla, která jsou považována za imperativní normy mezinárodního válečného práva, zejména se jedná o zákaz „útočné války“. Rusko se tedy tímto dopustilo zločinu agrese. Prezident Putin obhajoval svůj útok na ukrajinské území právem na sebeobranu podle článku 51 Charty OSN a kladl důraz na skutečnost, že na východním území Ukrajiny dochází ke genocidě ruského obyvatelstva. Na základě výše uvedených skutečností má však zločin genocidy svůj právní mechanismus a prezident Putin měl tuto situaci řešit v rámci vyšetřovací komise, nikoliv tedy útočnou válkou. Lze se tedy domnívat, že se jednalo pouze a jenom o záminku ke vstupu ruských vojsk na ukrajinské území.

V reakci na výše uvedenou událost se Ukrajina obrátila na Mezinárodní soudní dvůr v Haagu (MSD) s žalobou proti Rusku, které obviňuje z falešného nařčení z genocidy ruských mluvících obyvatel na východě svého území. Dne 7. března 2022 MSD ukrajinskou žádost projednal, další jednání ale bylo z důvodu absence ruské strany předčasně ukončeno. Podle informací z MSD by nicméně mohlo být o žádosti o předběžném opatření rozhodnuto již v následujících týdnech.

Ukrajina tímto učinila významný krok, jelikož celý rusko-ukrajinský konflikt posunula na právní úroveň, ve kterém bude rozhodovat nezávislá mezinárodní instituce. Taktéž je nezbytné podotknout skutečnost, že Rusko i Ukrajina jsou smluvními stranami Úmluvy o předcházení a

trestání zločinu genocidia z roku 1948. Klauzule o řešení sporů podle článku 9 odkazuje na řízení před MSD. Z výše uvedeného důvodu tedy Ukrajina usiluje, aby se MSD touto problematikou zabýval a deklaroval, zdali na východní Ukrajině docházelo či nedocházelo ke genocidě. Prakticky se jedná o spor v rámci výkladu výše uvedené úmluvy a samotného pojmu. Z tohoto důvodu je tedy důležité, aby k této záležitosti MSD zaujmul jasné stanovisko. Soud se tedy zabývá skutečností, zdali došlo k porušení litery výše uvedené úmluvy, otázka agrese se k této problematice nevztahuje.

Důležitým poznatkem je skutečnost, že se MSD zabývá rozhodnutím o tzv. předběžném opatření. Nejedná se tedy o meritorní rozhodnutí v dané věci MSD. V případě jednání o meritorním rozhodnutí dostane ruská i ukrajinská strana větší prostor a delší čas, aby se k dané skutečnosti vyjádřily, což může trvat i několik měsíců. V rámci jednání o předběžném opatření se posuzuje, zdali MSD má příslušnou jurisdikci, zdali se jedná o akceptovatelnou žalobu, zdali jsou argumenty důvěryhodné atd. Jedná se tedy o skutečnosti, které se budou týkat ruské i ukrajinské strany.

Účelem předběžného opatření je především ochrana práv a zájmů v případech, ve kterých soud dosud nevydal finální rozsudek. Ochrana musí být ze strany MSD poskytnuta ve stejné úměře oběma stranám, tak aby jedna nebyla zvýhodněna. Taktéž lze konstatovat, že podstatou předběžného opatření je dočasné „zmrazení“ dané situace z důvodu zabránění další eskalace konfliktu. Skrze předběžné opatření MSD reguluje konfliktní tenze mezi stranami a stanovuje status quo do doby vydání konečného meritorního rozhodnutí. V případě rusko-ukrajinského konfliktu bude pravděpodobně výsledkem předběžného opatření rozhodnutí MSD, kdy obě strany budou vyzvány ke zdržení jakéhokoliv jednání, které by mohlo porušit závazek nepáchat zločiny genocidy až do konečného finálního rozhodnutí soudem.

Rozhodnutí MSD o předběžném opatření je právně závazné, byť se v odborné veřejnosti vedou diskuze, zdali je takováto závaznost stejně silným závazným instrumentem jako konečné meritorní rozhodnutí. V případě, že jedna ze stran sporu nebude respektovat rozhodnutí o předběžném opatření v dané věci, nemá obecně MSD exekuční kompetence. Navzdory tomuto konstatování je však možné v situaci, kdy se jedná o ohrožení mezinárodní bezpečnosti, což případ rusko-ukrajinského konfliktu zcela jistě je, aby Rada bezpečnosti OSN přijala konkrétní opatření. Ruská federace však v Radě bezpečnosti OSN disponuje právem veta. Stejně tak se objevují otázky, zdali je možné vyloučit Rusko z Rady bezpečnosti OSN. Vyloučení Ruska je však prakticky nemožné, neboť je potřeba souhlas všech stálých členů. Kromě nesouhlasu Ruska by pravděpodobně takovýto návrh vetovala i Čína. Ruskou invazi už odsoudilo Valné shromáždění OSN a přijalo příslušnou rezoluci. Tato rezoluce však není právně závazná a má pouze politickou sílu. Přijatá rezoluce 141 států je však odrazem nynějšího postoje většiny světa vůči ruské invazi.

Zpracoval: Ing. Jan Břeň, Ph.D.

